

संपादकीय...

संपादक

दिपक मोरेश्वर नाईक

‘बलसागर’ भारत होते!

‘बलसागर भारत हावा, विश्वात शोभुना राहा’ या काव्यपक्तीचा मतिताथ मे महिन्याताल ‘आंपरेशन सिंदूर’च्या धडक कारवाईनंतर प्रकरणे अधोरेखित झाला. तेह्वा, आजच्या स्वातंत्र्य दिनानिमित्तासे भारताच्या सीमेवरील तसेच महत्वाच्या औद्योगिक आस्थापानांवरील संरक्षणसज्जेतेचा यशस्वी आलेख मांडणारा हा लेख. भारताचे सैन्य, सशस्त्र दल व अत्याधुनिक शस्त्रसज्जतेमुळे गेल्या दशकात भारताने संरक्षण सिद्धेतेच्या संदर्भात जागतिक स्तरावर आघाडी घेतली. नुकत्याच लंडन येथे भारत-इंग्लंडरस्यान झालेल्या व्यापक संरक्षण कराराने भारताचे संरक्षण क्षेत्रातील व्यापक महत्व आणि महात्म्य सर्वमान्य झाले व यातूनच बलशाली भारताचे नवे रूप व स्वरूप अवघ्या जगानेही पाहिले. कधी भारतावर राज्य गाजिवलेल्या ब्रिटनला आज भारताशी संरक्षण क्षेत्रासंदर्भात धोरणात्मक करार करण्यासाठी पुढाकर घ्यावा लागणे, ही बाब जगातील संरक्षण क्षेत्रातील दिग्जंसाठी अचांचित करणारी, भारताची संरक्षण क्षेत्रातील क्षमता व सिद्धता सर्वमान्य करणारी ठरली आहे. भारताची संरक्षण सिद्धता व आपल्या सैनिकी तंत्रज्ञांचे कौशल्य जगासमोर नव्याने व प्रभावीपणे झाक्कले ते दि. ६ मे २०२५ रोजी, केवळ २५ मिनिटांत भारताने पूर्वीनियोजितपणे व अचूक स्वरूपात पाकिस्तानातील सर्वदूर व प्रसंगी आत शिरून, दहशतवाद्यांसह मुख्य संरक्षण केंद्रांना हेरून, हल्ला करून पाकिस्तानी दहशतवादी केंद्रीय नष्ट केली. एवढेच नव्ये, तर एवढ्या वेळेत निर्णयिक स्वरूपात युद्ध जिंकण्याचा इतिहाससुद्धा यानिमित्तासे भारताने रचला. भारत आणि भारतीयांच्या संरक्षण सिद्धेतील कौशल्य पाकिस्तानच्या मनात धडकी भरविणारे व उथ्या जगाला स्तिमित करणारे ठरले. भारताचे २०१६ सालामधील उटी येथील पाकपुरस्कृत दहशतवादी हल्ल्याला अचूक उत्तर म्हणून अशीच चढाई केल्याचे यानिमित्तासे स्मरण होणे स्वाभाविक होते. मात्र, यावेळच्या भारताच्या कारवाईच महत्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे, यावेळी भारताचे आपल्या धोरणात्मक आक्रमकतेला विकसित तंत्र, तंत्रज्ञान, नियोजन व पाकिस्तानचे कमरतोड नुकसान करतानाच संरक्षणाला संपूर्ण सिद्धेतीची साथ दिली. परिणामी, विकृत मेजर जनरल व विख्यात संरक्षणतज्ज राजन कोचर यांनी नमूद कैल्यानुसार ह्यांप्रेशन सिंदूरलच्या निमित्तासे भारत आणि भारताच्या लष्करी सज्जतेला राजकीय स्थिरता, प्रशासकीय परिपक्वता, परराष्ट्र धोरणाची भवकमता याची साथ मिळवल्यानेच ‘आंपरेशन सिंदूर’ अंतर्गत कारवाई केवळ संरक्षकच न राहता, संरक्षणसज्ज द्याली. जाणकारांच्या मते, सध्याच्या आंतरराष्ट्रीय संदर्भात लष्करी कारवाई मुरु करताना अथवा त्याचा प्रतिकार करताना अर्थिक बाजू भरभक्कम असणे गरजेचे व फायदेशीरही ठरते. यावेळी भारताची प्रगत व प्रगतीशील आर्थिक व्यवस्था व सुस्थितीने भारताला मोठेच पाठबळ लाभले. भारताच्या अर्थव्यवस्थेची सध्याच चार ट्रिलियन डॉलर्सकडे वेगवान घोडाडौ सुरु असून, याची नोंद जग आणि जागतिक पातळीवर वेळेवेळी घेण्यात येत आहे. या आर्थिक प्रगतीलाच भारताच्या देश आणि जागतिक पातळीवरील उत्पादन वाहतूक व्यवस्थेची अववलता आता जगाने मान्य केली आहे. याचे प्रत्यंतर यावेळी नव्या संदर्भात आले. ब्रिटनच्या पुढाकारातून नुकत्याच व नव्याने झालेल्या भारत-ब्रिटन संयुक्त कराराने भारताच्या आर्थिक, औद्योगिक व परराष्ट्र धोरणाची छाप पाश्चिमात्य देशांवर पडलेली दिसून येते. विशेषतः ट्रम्प-आयातशुल्काच्या गदारोळतही हे घडू शकले हे महत्वाचे आहे. त्यामुळे सिद्ध झालेली बाब म्हणजे, जेह्वा भारताच्या सुरक्षा-संरक्षणाचा प्रश्न येतो, त्यावेळी आंतरराष्ट्रीय आर्थिक संस्था वा पाकिस्तान, अमेरिका, चीन वा रशिया यांना काय वाटते, हे महत्वाचे न ठरता, देश आणि देशवासीयांना काय वाटते, ते महत्वाचे ठरते व नेमकी हीच बाब पंतप्रधान मोदी यांनी पाकिस्तानसह डोनाल्ड ट्रम्प यांच्या धमक्या-वल्यानांना बळी न पडता, देशहितासाठी व देशाच्या संरक्षणासाठी काय महत्वाचे आहे, त्यावरच विचार करून प्रत्यक्षात आणली. यातूनच ह्यावलशाली भारतहून नव्याने साकारला. त्याचवेळी भारताने गेल्या सुपरे दहा वर्षांत विविध प्रकारच्या प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्षपणे आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील आव्हानांचा सामना करावा लागू शकतो, याचा सर्वांगीण विचार करून, त्यानुसार देश आणि देशहितरक्षण यासाठी काय करावे लागू शकते,

याचा व्यापक विचार करून आपली संरक्षणसिद्धता दाखवून दिलो आहे. या धोरणात्मक तयारीमध्ये देशाची भौगोलिक व सागरी सीमा, महत्त्वाची संशोधन केंद्र व औद्योगिक, समुद्री बंदर, वाहतूक व्यवस्था इत्यादीच्या सुरक्षा राखण्यावर विशेष भर देण्यात आला आहे. उदाहरणार्थ, मुंबई-जेन्पीटी, कांडला ही बंदरस्थाने, सर्वांत मोठी अशी जामनगर रिफायनरी, मुंबईतील भाभा अणुसंशोधन केंद्र, राजस्थानमधील पोखरणसह ढोलेरा परिसरातील विशाल सौरऊर्जा प्रकल्प, बाडमेर येथील रिफायनरी, दक्षिण भारतातील पारादीप व विशाखापट्टणम बंदर यांच्या संरक्षणाची विशेष काळजी या प्रकल्पांच्या निर्माण काळापासूनच घेतल्यामुळे, त्यांचा उपयोग यावेळी प्रकर्षात जाऊवला व सिद्ध झाला. या प्रमुख प्रकल्पांच्या संरक्षण सिद्धतेत मिसाईल-क्षेपणास्त्रांसह ड्रोनच्या मर्यादासून पुरवलेली भरभवकम सिद्धतेची यशस्वी चाचणी ह्या ॲपरेशन सिंट्रॉलहूनच्या निर्मिताने जगमान्य ठरली व भारत आणि भारतीयांच्या विशेष कौशल्यांचा व बलशाली क्षमतेचा परिचय सर्वांना झाला. याच्याच जोडीला चीनसारखा शेजारी देशांचा सर्वच बाबतीतील बेभरवशीणण लक्षात घेता, तांत्रिक क्षेत्रातील संरक्षणाला भारताने विशेष खबरदारी घेण्यासाठी देशांतर्गत तंत्रज्ञान क्षमता विकसित केली आहे. यामध्ये माहिती-तंत्रज्ञान क्षेत्रांसाठी संवर्धित अशी व्यापक सायबर सुरक्षा, आर्थिक व्यवहार योग्य व सुचारू पद्धतीने होण्यासाठी स्वर्यसिद्ध तंत्रज्ञानावर आधारित यंत्रणा, आवश्यक ठिकाणी कृत्रिम बुद्धिमत्तेचा विकास व प्रयोग आणि त्याशिवाय अंतराळ क्षेत्रातील संशोधनाचा उपयोग आता भारत आणि तटीय सागरी क्षेत्राच्या संरक्षणासाठी केला जात आहे, हे विशेष! सद्यस्थितीतील भारताची संरक्षण संदर्भातील बलशाली व स्वर्यसिद्ध होण्याच्या संदर्भातील सिद्धता सप्रमाण सिद्ध करणारी बाब म्हणजे, 'वर्ल्ड इकोनॉमिक फोरम.' या फोरमने संरक्षणात्मक कटूद्या सध्या असर्णाया वा नजीकच्या भविष्यातील जोखीमीच्या संदर्भात 'जागतिक जोखीम अहवाल २०२५' नुकताच प्रकाशित केला आहे. त्यानुसार विशेषत: २०२४-२५ सालच्या दरम्यान आशिर्यादृशांमध्ये झालेल्या वा सुरु असर्णाया युद्ध वा युद्धसाद्या बंडाळीच्या पारश्वभूमीवर, संरक्षणसिद्धता प्रमुख औद्योगिक केंद्रांच्या सुरक्षेच्या दृष्टीनेही तितकीच महत्त्वाची ठरेल, असा प्रमुखाने इशारा दिला आहे. याचाच अर्थ, देशाच्या सीमेसह देशांतर्गत औद्योगिक-व्यवसायाची प्रमुख व सर्वेदशनशील प्रगती केंद्रांचे संरक्षण तेवढे च महत्त्वाचे ठरेल. या सार्था पारश्वभूमीवर पहलागम व त्यानंतरच्या 'ॲपरेशन सिंटूर'च्या निर्मिताने 'आकाश' क्षेपणास्त्राचा यशस्वी व परिणामकारक उपयोग करून भारताने आपली बलशाली संरक्षण सिद्धता सिद्ध केली आहे. आता आव्हान आहे 'आकाश'ला गवसणी घालू शकणीया 'ब्रह्मांडाचा' संशोधनपर शोध घेण्याचा!

ଶ୍ଵାନଦଂଶ

रात्री-अपरात्री घरी परतणे आता दिवसेदिवस धोक्याचे बनत चालले आहे. ही भीती चोरट्यांची, लुटमार करण्यांची अथवा नशावाज करण्यांची नसून भटक्या व मोकाट कुत्रांच्या उपद्वावी आहे. भटक्या कुत्रांकडून एकवेळ भुकंणे समजू शकते; परंतु अलीकडे या कुत्रांच्या झुंडीमुळे अनेकांच्या जीवितालाही धोका निर्माण झाला आहे. ही समस्या कोणा भागापुरती मर्यादित राहिलेली नाही. यामुळे स्वतः सर्वोच्च न्यायालयाला भटक्या कुत्रांच्या समस्येवर स्वतःहून याचिका दाखल करून घ्यावी लागली. समस्येचे गांभीर्य त्यातूनच दिसून येते. आपल्या देशात श्वानप्रेमींची संख्या लक्षणीय आहे. या श्वानप्रेमींना ही कुत्री स्वतःच्या घरात साभाव्याची नाहीत, तर रस्त्यावर, चौकाचौकात असणाऱ्या भटक्या कुत्रांना खाद्य घालावयचे आहे. एकीकडे श्वानांकडून होत असलेल्या उपद्वावी जबाबदारी स्वीकारावयची नाहीत, आणि दुसरीकडे श्वानाप्रेमीधारी उपद्वावी कारवाई केल्यास त्याविरोधात रस्त्यावर उतरून आंदोलने करायची, न्यायालयाचे दरवाजे ठोठावयाचे अशा घटना श्वानप्रेमींकडून वाढू लागल्यात. रात्रीच्या वेळी उच्चवृष्ट मंडळी आपल्या वाहनातून खाद्य घेऊन रस्त्यावर फिरण्याचा मोकाट कुत्रांच्या शोध घेतात. राजधानी दिल्लीमध्ये सात महिन्यांच्या कालावधीत तब्बल २६ हजारांहून अधिक जणांना मोकाट कुत्रांनी चावे घेतल्यामुळे सर्वोच्च न्यायालयाला या समस्येची दखल घ्यावी लागली. दिल्लीमध्ये चावा घेण्याच्या संख्येत वाढ होत असली तरी यावर्षी जानेवारी ते जून दरम्यान ६५ हजारांपैकी अधिक कुत्रांचे निवीर्जीकरण व लसीकरण झाले आहे. महापालिका कायदेश्वारप्रमधे रात्रीच्या वेळी कचरा संकलन करण्याचा, कचरा वाहतूक कर्मचाऱ्यांना, धुरीकरण करण्यांचांना, मुषक नियंत्रण करण्याच्या कर्मचाऱ्यांना व रात्रीच्या वेळी जे नागरी समस्या निवारणाचे व नागरी सुविधा उपलब्ध करून देण्याचे काम करतात, त्याना महिन्यातून अनेकदा कुत्रांच्या हल्ल्यांना सापेमो जावे लागते. सरकारने सर्वोच्च न्यायालयात सादर केलेल्या आकडेवारीनुसार भारतात दरवर्षी कुत्रा चावण्याच्या ३७ लाखांहून अधिक घटना घडत; ३०५ लोके रेबीजमुळे मरण पावतात. केवळ निवीर्जीकरण पुरेसे नाही, मानवी जीवितांचे संरक्षण करणे आता आवश्यक झाले आहे. ३७ लाख हा आकडा कागदोपत्री असला, तरी प्रत्यक्षात हा आकडा अधिक असण्याची शक्यता आहे. ग्रामीण भागापासून शहरी भागापायंत असण्याचा कचराकुंड्याभटक्या कुत्रांचे माहेघर बनले आहे. कचराकुंड्यामध्ये सहजासहजी खाद्य उपलब्ध होत असल्याने भटक्या कुत्रांच्या झुंडीच्या झुंडी कचराकुंड्याभोवती दिसून येतात. घरात पाळल्या जाणाऱ्या कुत्रांची प्रशासन दरबारी नोंद करण्यास तसेच प्रशासनाकडे शुल्क भरणा करण्यास संबंधितांकडून टाळवाटाळ केली जात असते. अनेकदा काही घटकांकडून लहानपणापासून घरामध्ये कुत्री पावऱ्याची, पुढे तीच कुत्री रस्त्यावर सोडून दिली जातात. दिल्लीतील भटक्या कुत्रांना आश्रयस्थानात ठेवण्याचे निर्देश सर्वोच्च न्यायालयाने दिल्लीनंतर मुंबईतील भटक्या श्वानांच्या बदेबस्ताची मागणी आता मुंबईकर नागरिकांकडून मुरुरु झाली आहे. मुंबई, टाणे, कल्याण-डोंबवली, पनवेल, उरण, नवी मुंबई, बदलापूर, अंबरनाथ, वसई-विरार भागातही मोकाट कुत्रांकडून चावे घेण्याचे, हल्ले करण्याची समस्या गंभीर झाली आहे. स्थानिक प्रशासनाकडून कुत्रांच्या निवीर्जीकरणासाठी श्वानाची धरपकड करण्याची मोहीम गल्लोगल्ली राबविली जात असते, त्यावेळी हे श्वानप्रेमी मोकाट कुत्रांना गच्छीवर तसेच सोसायर्टीच्या आवारात लपवून ठेवत असतात. गेल्या पंधरा वर्षांत १२ लाख ७३ हजार तर २०२४ मध्ये १ लाख ३५ हजार २५३ मुंबईकरांना भटक्या श्वानांनी चावा घेतला आहे. त्यामुळे, भटक्या श्वानांचे निवीर्जीकरण करून त्यांनाही आश्रयस्थानात हलवण्याची मागणी होत आहे. २०१४ च्या गणेनुसार मुंबईत ४५ हजार १७४ भटके श्वान होते. गेल्या अकारा वर्षांत मुंबईतील भटक्या श्वानांची संख्या काही लाखांत गेली आहे. मुंबईत गेल्या २२ वर्षांत १६ लाख ६० हजार भटक्या श्वानाचा प्रश्न कायम आहे. दरवर्षी मुंबई महापालिका या भटक्या श्वानांची निवीर्जीकरण करत असते. मात्र, दर पावसाळ्यात हा प्रश्न ऐरेणीवर येतो. भटक्या कुत्रांची समस्या नियंत्रणाबाबद जाण्यापूर्वीचा पालिकेने उपाय करण्याची मागणी होत आहे.

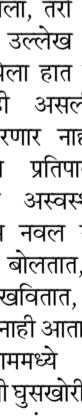
कपाळवर बसलेले
विकसनशील राष्ट्राचा शिक्का
पुसून आणखी दोन दशकांनं
'विकसित राष्ट्राचा' किताब
अभिमानाने मिळवण्याचा वटक
संकल्प केलेल्या राष्ट्राच्या
नेत्याने आपल्या स्वातंत्र्य दिनाला
जसं भाषण करायला हवं, अगतं
तसंच भाषण पंतप्रधान नरेंद्र मोदी
यांनी काल लाल किल्ल्यावरून
केलं. जगाची बदलती समीकरण
वेगाने बदलत असलेले
तंत्रज्ञान, ऊजेचे बदलते स्त्रों
आणि स्वसंरक्षणासाठी देशांना
अंगीकारलेली नीती या सर्वांचा
महत्त्वाच्या मुद्द्यांचा ऊहापोटा
त्यांच्या दीर्घ भाषणात होता
मोदी यांनी काल तब्बल १०
मिनिट भाषण केलं. लाल किल्ल्यावरून पंतप्रधानानं
केलेल्या आतापर्यंतच्या
भाषणातलं हे सर्वांत दीर्घ भाषण
होतं, असं सांगितल जातं आहेत
ते खरं-खोटं काहीही असे
ज्यांच्याकडे बोलण्यासाठी खूब
सारे मुद्दे आहेत आणि ज्यांना
यानिमित्ताने देशासमोर मांडायचन
आहेत, त्यांचं भाषण दीर्घ
होणारच ! बदलत तंत्रज्ञान आणि
जगाची बदलती अर्थरचना ते
आजचे कलीचे मुद्दे आहेत. संपूर्ण
जग एका अस्थर अवस्थेतू
जात आहे. ही अस्थरता केवळ
हिंसक घटनांमुळे किंवा युद्धामुळे
आलेली अस्थरता नाही. जगाच्या
अर्थरचनाच बदलते आहे. नव्या
युगात युद्ध आता युद्धभूमीपेक्षा
आर्थिक आघाडीवर होणा
आहेत. एकेकाळी जगाव
ब्रिटिशांच्या एकछत्री अंमल
होता. त्यांच्या साम्राज्यावरच्या
सूर्य ढळत नव्हता, असं जगाच्या
कानाकोपच्यांत पसरलेले
त्यांचं साम्राज्य होतं. दुसऱ्यां

महायुद्धानंतर इंग्लंडच्या या अर्थसंताला सुरुंग लागला. अमेरिका ही नवी अर्थसंता उदयाला आली. आता ही अर्थसंताही डळमवीत होते आहे.

सतेचा काटा आशिया खंडात सरकतो आहे, असं तज्जांचं मत आहे. त्याईने चीनकडे पाहिलं जात आहे. भारतानेही सर्वांधिक वेगाने वाढाण्याच्या अर्थव्यवस्थेत तिसरं स्थान पटकावलं आहे. आणखी वरचा क्रमांक गाठण्याच्या दृष्टीने आपली वाटचाल सुरु आहे. म्हणजे आजच जगातील तीन मोठ्या अर्थव्यवस्थापैकी दोन आशिया खंडातल्या आहेत. चीन आणि भारत हे दोन्ही देश अर्थव्यवस्थेच्या दृष्टीने जगातील दोन महासंतांत गणले गेले, तर भौगोलिक, आर्थिक दृष्टीने जगाची संपूर्ण रचना बदलून जाणार आहे. देशाचे पंतप्रधान म्हणून मोदी या स्थितीत काय भाष्य करतात, याकडे म्हणूनच संपूर्ण जगाचं लक्ष लागलं होतं.

पाकिस्तान हा भारताचा

मोदींचा

म्यानमारने त्यांना हाकलून दिले. आता त्यांना थेट जम्मू-काश्मीरमध्ये नव्हे, हिंदूहुल असलेल्या जम्मू भागात वसविले जात आहे. आतापर्यंत हजारो रोहिंग्यांना प. बंगल आणि आसाममध्ये वसविण्यात आले आहे. देशात मुस्लिमांची लोकसंख्या वाढवून भारतात इस्लामी राजवट आणण्याच्या कथित कटाला 'गऱ्यावा-ए-हिंद' असे म्हटले जाते. पाकिस्तानचा हा दीर्घकालीन कट. 'लव्ह जिहाद', 'लॅण्ड जिहाद' वगैरे याच कथित कटाचा भाग. मोदी यांनी इत्यास्यट शब्दांत त्याचा उल्लेख केला नसला, तरी 'डेमोग्राफिक' बदलांचा उल्लेख करून त्यांनी या समस्येला हात घातला आहे. भारत ही असली कारस्थाने सहन करणार नाही, हे त्यांनी दमदारपणे प्रतिपादन केल्याने शत्रूदेशात अस्वस्थेत पसरली असल्यास नवल नव्हे. कारण, मोदी जे बोलतात, ते नकीच करून दाखवितात, याची त्यांच्या विरोधकांनीही आता खात्री आहे.

आसाममध्ये बांगलादेशी

A wide-angle photograph showing a massive crowd of people filling a stadium or open-air venue. Many individuals are wearing orange turbans and holding Indian flags, suggesting a political rally or a significant national event. The scene is set outdoors with trees and a clear sky in the background.

ताकदीने उभं राहावं लागतं.
पूर्ण आत्मविश्वासाने नवे पर्याय
शोधावे लागतात. मोदी यांच्या
भाषणात हा निर्धार उघड झाला,
हीदेखील तमाम भारतीयांसाठी
खूप समाधान देणारी बाब
ठरणार आहे. अमेरिकेने सुरु
केलेली आर्थिक दादागिरी आणि
चीनबरोबरचं आपलं मर्यादित
सख्य पाहता भारताला कधी नव्हे
एवढ्या गांभीर्यांने आत्मनिर्भरतेचा
मंत्र जपावा लागणार आहे.
देशाला जेव्हा धान्योत्पादनात
स्वावलंबी होण्याची गरज
होती, तेव्हा 'हरितक्रांती',
त्याला जोड देण्यासाठी
पशुपालनाची 'श्वेतक्रांती' आपण
यशव्वी केली. मत्स्योत्पादन
वाढवण्यासाठी 'नीलक्रांती'ची
घोषणा झाली. पण, त्यात
फार काही घडलं नाही. आता
तंत्रज्ञान, विशेषतः संरक्षण
सामग्री, खतं, औषध आणि
ऊर्जा क्षेत्रात भारताला वेगाने
आत्मनिर्भर होण्याची गरज आहे.
मोदी यांनी त्यांच्या भाषणात या
सगळ्याच क्षेत्रांचा ज्या प्राधान्याने
आणि तपशीलवार उल्लेख
केला, त्यावरून देशाचं नेतृत्व
याबाबत किती सजग आहे, हे
दिसून आलं. देशातील तरुणांना
हेच मोठं आश्वासन आहे.
देशाचे पंतप्रधान स्वातंत्र्यदिनी
जे बोलतात, त्याची दखल
विविध देशांत राजनैतिक
पातळीवर घेतली जाते. देशाच्या
क्षमताविषयी जे बोललं जातं,
ते देशातल्या नागरिकांच्या वृष्टीने
महत्त्वाचं असतं. मोदी यांच्या
भाषणात या दोन्ही गोष्टींचं
भान होतं आणि भरभरून
आश्वासनही होतं. देशाच्या ७९
व्या स्वातंत्र्य दिनाची हीच मोठी
भेट म्हणावी लागेल.

